HARB-İ UMUMÎ'DE
ANADOLU, SURİYE VE FİLİSTİN HATIRATI

ŞÂKİR BİN ABDULLAH

Hazırlayan
Tolga Karahan

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2289
KÜLTÜR SERİSİ: 1201

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-672-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Maziden Sesler Proje Danışmanı: Hasan Ali Polat

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Baskı: Pelikan Basım Matbaa ve Ambalaj Sanayi Tic Ltd Şti
Kayabaşı Mah. Ulubatlı Hasan Cad. Nu: 2H, İç Kapı Nu: 19
Başakşehir-İstanbul
Tel: (0212) 613 79 55
Sertifika Nu: 40619

İstanbul - 2025

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tolga Karahan: 01.08.1996 tarihinde Trabzon'da doğdu. 2018 yılında T.C. Avrasya Üniversitesi Türk dili ve edebiyatı bölümünden tam burslu olarak mezun oldu. Aynı yıl KTÜ'de pedagojik formasyon eğitimini tamamladı. 2019 yılında T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne Türk dili ve edebiyatı bölümünde yüksek lisans yapmak için girdi. 2022'de Prof. Dr. Muharrem Kaya danışmanlığında hazırladığı "Modern Türk Şiirinde Prometheus" başlıklı tezle yüksek lisansını tamamladı. "Hilmi Yavuz'un Söylen Şiirlerinde Mitoloji", "Tokadîzâde Şekip Bey'in Derviş Sözleri Adlı Eseri", "Tanzimat Dönemi Edebiyatında Mitolojik Yönelim", "Peyami Safa'nın Romanı ve Senaryosu: Hey Kahpe Dünya" (Prof. Dr. Seval Şahin'le birlikte), "Suat Derviş Külliyatına Katkı: Ne Bir Ses Ne Bir Nefes" (Prof. Dr. Seval Şahin'le birlikte) başlıklı makaleleri yayımladı. Yine bir makalesinde yer verdiği Tokadîzâde Şekip Bey'in *Derviş Sözleri* adlı eserini 2022 yılında Alakarga Yayınları için Latin harflerine aktardı. 2023 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan *Yakup Kadri Karaosmanoğlu* hatıra kitabına "Yakup Kadri Mektupları Arşivi" ve 2025 yılında Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları tarafından yayımlanan *Hâlis ve Asil: Abdülhak Şinasi Hisar Kitabı*'na "Abdülhak Şinasi Hisar'ın Evrak-ı Metrukesi" başlıklı yazıyla katkıda bulundu. Çalışma hayatına İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü'nde devam etmekle birlikte kişisel arşiv ve Arap harfli metin neşri çalışmalarına devam etmektedir.

İçindekiler

Sunuş | 11

Yayına Hazırlayanın Notu | 13

Mülâzım-ı Sânî Şâkir bin Abdullah Kimdir? | 15

Eser Yayına Hazırlanırken İzlenilen Yol | 17

Son Söz | 19

BİRİNCİ DÜNYA HARBİ'NDE ANADOLU, SURİYE VE FİLİSTİN HATIRALARI (GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ)

Önsöz | 23

Filistin Harp Cephesine Giderken | 24

Siperlere Giderken | 34

Harp Hattında İlk Gecem: Cilcüliye [Jaljulia] Siperleri | 34

Cilcüliye Siperlerinden Hareket | 37

Deyr Ballut Muharebesi | 41

El-Kefr Muharebeleri | 45

Büyük Aşk Belirtisi | 46

Filistin'de Son Muharebe ve Yaralanmam | 46

Şam: Kızılay | 51

Yeni Bir Hayat Dönemi | 51

Şam-ı Şerif'e Elveda | 52

Filistin'de Brukin Cephesinde Vaziyet | 59

Filistin Harp Cephesinde Cilcüliye'de İken Vaziyet | 61

Filistin Harp Cephesinde Mart 1918 Başındaki Genel Vaziyet | 63

Şam'da Kızılay Hastanesi'nde Tedavi Görürken Bulunduğum Koğuştaki Yaralı Arkadaşlarım | 65

Bu da Bir Hatıra! | 70

[Şam'da Kızılay Hastanesi'nde Küçük Kız Kardeşimden Aldığım İlk Mektup] | 70

[Şam'da Kızılay Hastanesi'nde Babamdan Aldığım İlk Mektup] | 71

[Şam'da Kızılay Hastanesi'nde Babamdan Aldığım İkinci Mektup] | 72

Yaralanma Tarihim Olan 9 Nisan 1918 Brukin Muharebesi'nin Gazetede Tefrikası | 72

Osmanlı Asyası Haritası ve Seyahat Güzergâhım | 75

HARB-İ UMUMÎ'DE
ANADOLU, SURİYE VE FİLİSTİN HATIRATI
(ÇEVİRİYAZI METİN)

Mukaddime | 79

Filistin Cephe-i Harbine Giderken | 80

Siperlere Giderken | 90

Hatt-ı Harpte İlk Gecem: Cilcüliye [Jaljulia] Siperleri | 90

Cilcüliye Siperlerinden Hareket | 93

Deyr Ballut Muharebesi | 98
El-Kefr Muharebeleri | 102
Nişâne-i Garâm | 104
Filistin'de Son Muharebe ve Mecruhiyetim | 104
Şam: Hilal-i Ahmer | 109
Yeni Bir Safha-i Hayat | 109
Şam-ı Şerif'e Elveda | 111
Filistin'de Brukin Cephesinde Vaziyet | 117
Filistin Cephe-i Harbinde Cilcüliye'de İken Vaziyet | 119
Filistin Cephe-i Harbinde Mart 1334/1918 İptidasındaki Vaziyet-i Umumiye | 121
Şam'da Hilal-i Ahmer Hastahanesi'nde Taht-ı Tedavide İken Bulunduğum Koğuştaki Mecruh Arkadaşlarım | 123
Bu da Bir Hatıra! | 128
[Şam'da Hilal-i Ahmer Hastahanesi'nde Küçük Hemşiremden Aldığım İlk Mektup] | 128
[Şam'da Hilal-i Ahmer Hastahanesi'nde Pederimden Aldığım İlk Mektup] | 129
[Şam'da Hilal-i Ahmer Hastahanesi'nde Pederimden Aldığım İkinci Mektup] | 130
Tarih-i Mecruhiyetim Olan 9 Nisan 1334/1918 Brukin Muharebesi'nin Gazetede Tefrikası | 130
Asya-yı Osmanî Haritası ve Güzergâh-ı Seyahatim | 133
Özel İsimler Dizini | 135
Tıpkıbasım | 139

Sunuş

Tarih ve edebiyat alanının eşsiz kaynaklarından biri olarak hatırat ve günlük tarzındaki eserler üzerinde pekâlâ durabiliriz. Araştırmacılar için ilk kaynak elbet arşivlerdir ancak arşiv belgelerine istinat ederek elde edilen bilgiler biraz "kuru" ve "yavan"dır. Bu bilgilere yaşanmışlıkların neticesi olarak -hissî olsalar da- renk ve şekil veren hatırat ve günlüklerdir. Nitekim hatırat ve günlükler sayesinde dünün hadiselerini, "biz burada yoğ iken var olanlar"*ın* hayat hikâyelerini bizzat kendilerinin ağzından *öğrenme fırsatı bulu*ruz ve bu bizim açımızdan son derece değerlidir.

Biz de bu duyguyla, hatırat ve günlükleri merkeze alarak okuyucularımızın huzuruna yeni bir seri ile çıkıyoruz. Merkeze alınan bu hatırat ve günlükler; Tanzimat'tan Cumhuriyet'e giden süreci, dönemi yaşamış insanlarının gözüyle okuyucunun dikkatine sunuyor ve Türk tarihinin anlaşılmasına "Hac yolunda karınca" kavlince katkı sağlamayı amaçlıyor.

Bu serinin ilk eseri, Osmanlı ordusunda görev yapan ve "Ey sevgili İstanbul, ey benim muazzez vatanım! Senin âguşunda büyüdüm, senin uğrunda ölmek için ta çöllere gidiyorum," diyen Teğmen Şâkir Bey'in *Harb-i Umumî'de Anadolu, Suriye ve Filistin Hatıratı* adlı eseridir.

Yaklaşık sekiz aylık bir hayat öyküsüne vakıf olduğumuz Teğmen Şâkir; Filistin cephesine sevk edilirken başından geçenleri, gördüğü yerleri, dâhil olduğu ordunun içindeki hiyerarşik yapıyı ve en önemlisi de yaralandığı muharebe ile nekahet evresini yarı edebî yarı tarihî bir üslupla anlatmaya gayret eder. Filistin meselesinin gündemde olduğu bu günlerde, bölgede Osmanlı'nın başarısı için mücadele etmiş olan Teğmen Şâkir'in hatıraları, Osmanlı

Yayına Hazırlayanın Notu

Harb-i Umumî'de Anadolu, Suriye ve Filistin Hatıratı başlıklı ve Mülâzım-ı Sânî (Teğmen) Şâkir tarafından yazılan bu hatırat, 19 yaşında bir teğmenin Filistin'deki harp cephesine katılma maksadıyla yola çıkışını ve dâhil olduğu harp cephesinde yaralanarak İstanbul'a dönüşüne kadarki serüvenini anlatmaktadır. Yola çıktığı 26 Kasım 1917'den İstanbul'a döndüğü 20 Temmuz 1918 tarihine kadar yaklaşık 8 aylık bir serüvenine tanık olduğumuz Teğmen Şâkir, hem yol güzergâhını hem de harp cephesindeki vaziyeti kısa fakat, kendince, kıymetli yönleriyle anlatmaya gayret eder. Böylece hatırat, salt bir harp günlüğü olmaktan çıkarak kısa bir seyahatname hüviyetine de bürünür. Bu defter, eserin mukaddimesinden öğrendiğimize göre, seyahat esnasında ayrıntılı surette tutulan notların özetidir. Nitekim böyle bir eserin fiziksel niteliğinden ziyade içeriksel niteliği ön planda tutulmalıdır. Çünkü ayrıntılı ve uzun bir eserin, çoğu zaman, yeni ve farklı hiçbir şey söylemediği hatta yüksek oranda "hamâset" içerdiği görülebiliyor. Ne var ki bu tarz eserlerin, makro düzeydeki bilgilere mikro düzeyde katkılar sağlaması ve okuyanlara yeni bir bakış açısı sunması beklenir. Eldeki bu günlük de makro düzeydeki bilgileri hem tarihî hem de içtimaî (sosyal) yönden destekleyecek mikro düzeyde bilgiler içermektedir.

Elbette çalışmada verilen bilgilerin kıymetini ve işlevselliğini belirlemek rölatif bir meseledir ancak bugün gelinen nokta itibarıyla 100 yılı aşkın bir süre önce yazılmış bu hatırat vasıtasıyla ibret alınması gereken birçok mühim mesele açığa çıkıyor. Teğmen Şâkir'in katıldığı ve yaralandığı Brukin Muharebesi'nin Filistin'de

Eser Yayına Hazırlanırken İzlenilen Yol

Çalışmada İBB Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Evrakı içinde bulunan "MC_Evr_000002-10" demirbaş numaralı yazma eser esas alınmıştır. Çalışma, günümüz Türkçesi ve çeviriyazı metin olmak üzere iki farklı şekilde yayına hazırlanmıştır. Günümüz Türkçesi metin esere eklendiği için Arapça-Farsça kelimeler ve bu kelimelerle kurulan tamlamalar, dipnotlarla gösterilmemiştir. Metin içinde ulaşılması zor bazı özel isimleri ulaşılabilir kılmak, hatalı ya da eksik olduğu düşünülen bilgileri düzeltmek için köşeli parantez kullanılmış ve yine bazı özel isimler dipnotlarla ayrıntılandırılmıştır. Çeviriyazı metinde Rûmî ve hicrî olarak gösterilen yılların hemen yanına miladî karşılıkları verilmiş, metinde geçen özel isimlere kolayca ulaşılabilmesi için çeviriyazı metnin sonuna özel isimler dizini eklenmiştir.

Eserin son sayfalarında Teğmen Şâkir tarafından çizilen renkli haritalar; tıpkıbasım şeklinde çalışmaya eklenmiş,[1] haritanın üzerindeki yer isimleri Latin harflerine aktarılmıştır. Bazı yer isimleri Teğmen Şâkir tarafından eksik/yanlış yazılmasına rağmen bunlar doğrudan haritada düzeltilmemiş, o dönemki kullanım ve telaffuz korunmaya çalışılmıştır. Haritada gösterilen ancak metinde yer almayan isimlerdeki hatalar, harita altındaki dipnotlarda açıklanmıştır. Hem metinde hem de haritada yer alan ve hatalı yazılan yer isimleri ise metin içinde düzeltildiğinden tekrar gösterilmemiştir. Metin içinde ve haritalarda okunuşundan emin olunmayan bir kelime/isim varsa "[?]" (köşeli parantez içinde soru işareti) şeklinde gösterilmiştir.

---

[1] Bu haritaları uygularken haddinden fazla yorduğum İrfan Çağatay Aleksiva'ya çok teşekkür ederim.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

BİRİNCİ DÜNYA HARBİ'NDE ANADOLU SURİYE VE FİLİSTİN HATIRALARI

YAZARI

SEKİZİNCİ ORDU YEDİNCİ FIRKA YİRMİNCİ ALAY BİRİNCİ TABUR SUBAYLARINDAN
TEĞMEN

ABDULLAH OĞLU ŞÂKİR

1919

İSTANBUL

Hüve[1]

Önsöz

Çengelköy: 28 Nisan 1919

1914'te patlayan Birinci Dünya Harbi'nin dehşetli ateşi dört seneyi geçkin bir zaman sürdükten ve milyonlarca ceset toprağa karıştıktan sonra bugün aleyhimizde olarak sonlanmış, memleketimiz galiplerin vereceği kararı bekliyor. Birinci Dünya Harbi'nde birçok ve hatta bütün asker ve subaylarımız vatanın savunulması için birçok uzak sınırımızda can verircesine bir fedakârlıkla çalışmışlardır. Ne yapalım ki savaş talihi, son zamanların kötü idaresinin sonucu olarak yardımcımız olmamıştır. Ben de 1917 senesi sonlarına doğru Filistin savaş cephesine gönderilerek geçtiğim muhitlerin ve gördüğüm olayların notlarını sakladım. Ve şuraya, hatıra defterimin ayrıntılı notlarını özetle aktarıyorum.

7. Fırka, 20. Alay, 1. Tabur, 2. Bölük
Teğmen
Abdullah oğlu Şâkir

---

[1] Arapçada ve Osmanlı Türkçesinde klişeleşen bazı sözlerde "Allah" anlamında kullanılan Arapçadaki tekil üçüncü şahıs zamiri.

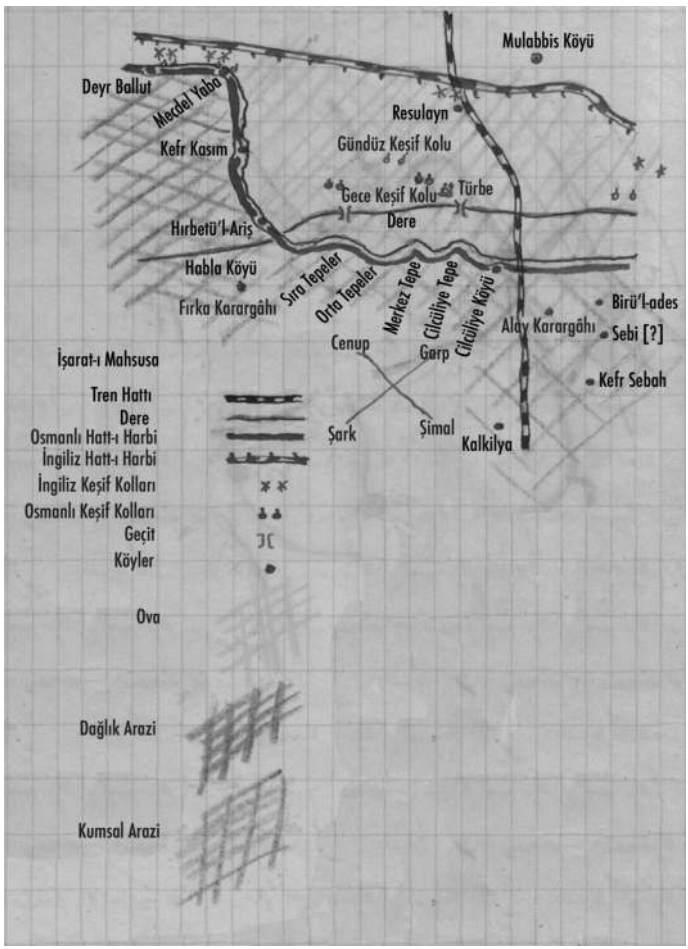
Siperlere Giderken

Harp Hattında İlk Gecem: Cilcüliye [Jaljulia] Siperleri

Miska Köyü: Cilcüliye Siperleri
21 Ocak 1918

Bu sabah Miska'da babamı rüyada görerek uyandım. Bugün harp hattına hareket edeceğiz, bütün cephede teşkilat yapılacak. Üçüncü piyade fırkası ortadan kaldırılarak on altıncı fırkaya eklenecek. Bizim fırka Cilcüliye'deki elli dördüncü fırkayı alacak ve zikredilen fırka da kaldırılacak. Akşamüzeri alayımız toplanarak yürüyüşe geçti. Güneş ufuktan çekilmiş, ufku hurma rengine boyamıştı. Kum tepeler, seyyareler, hurma ağaçları arasından koyu sarı bir kum şosede ayaklarımız kumlara gömüle gömüle bir saatte Kalkilya'ya ulaştık. Kalkilya'nın çıkışındaki bir zeytinlikte bir mola verdik. Karanlık yavaş yavaş çöküyor, batımızda Kefr Sebah [Kefr Saba] köyü yanıyordu. Burayı sabahleyin düşman topçuları bombardıman etmişler. Kalkilya'dan sonra bir ova dâhilinden Cilcüliye'ye doğru gidiyorduk. Hava, mehtap, kamer bizi uğurluyor, kumlar çıtırdıyordu. Avni Efendi gizlice: "Şâkir Efendi bu gece siperleri teslim alacağız, sezdirmeden mangaların mevcudunu anla, açıkgöz çavuş ve neferlere işaret eyle," dedi. Her ne de olsa hakikat şu ki cidden ürperdim ve belki bu gece öleceğim dedim. Artık hayattan hiçbir ümidim yoktu. Ara sıra acı ve boğuk top sesleri işitiliyordu. Biraz sonra sigaralar söndürülsün diye bir emir geldi. Gece saat "7" alafrangada siperlere ulaştık. Top ve tüfek sesi yoktu ve pek sessizdi.

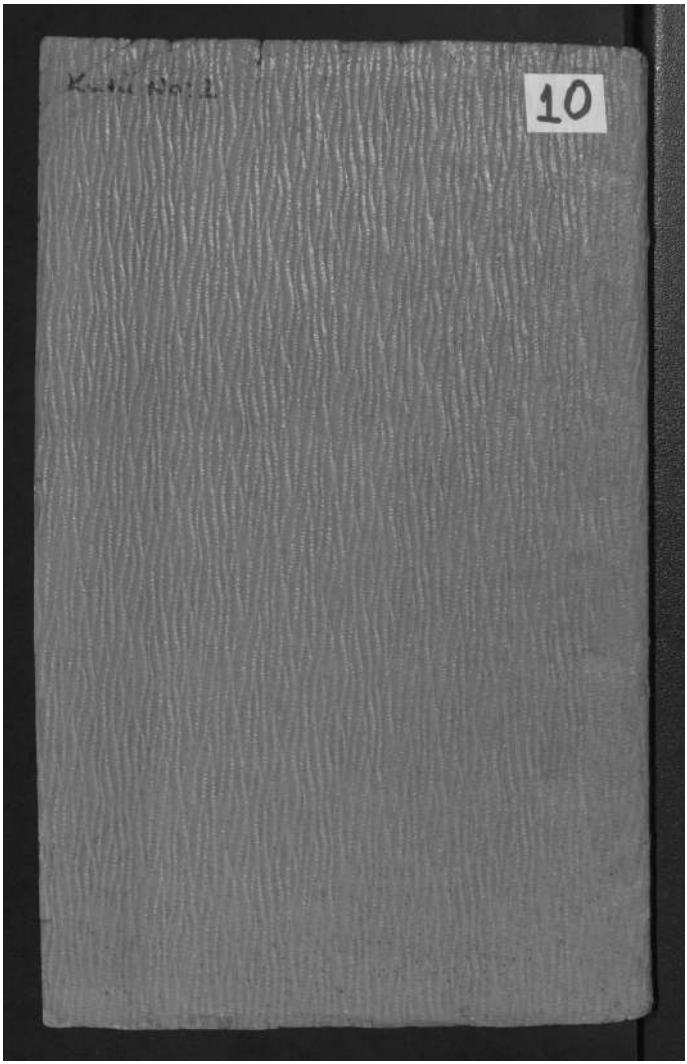
Filistin Harp Cephesinde Cilcüliye'de İken Vaziyet[21]

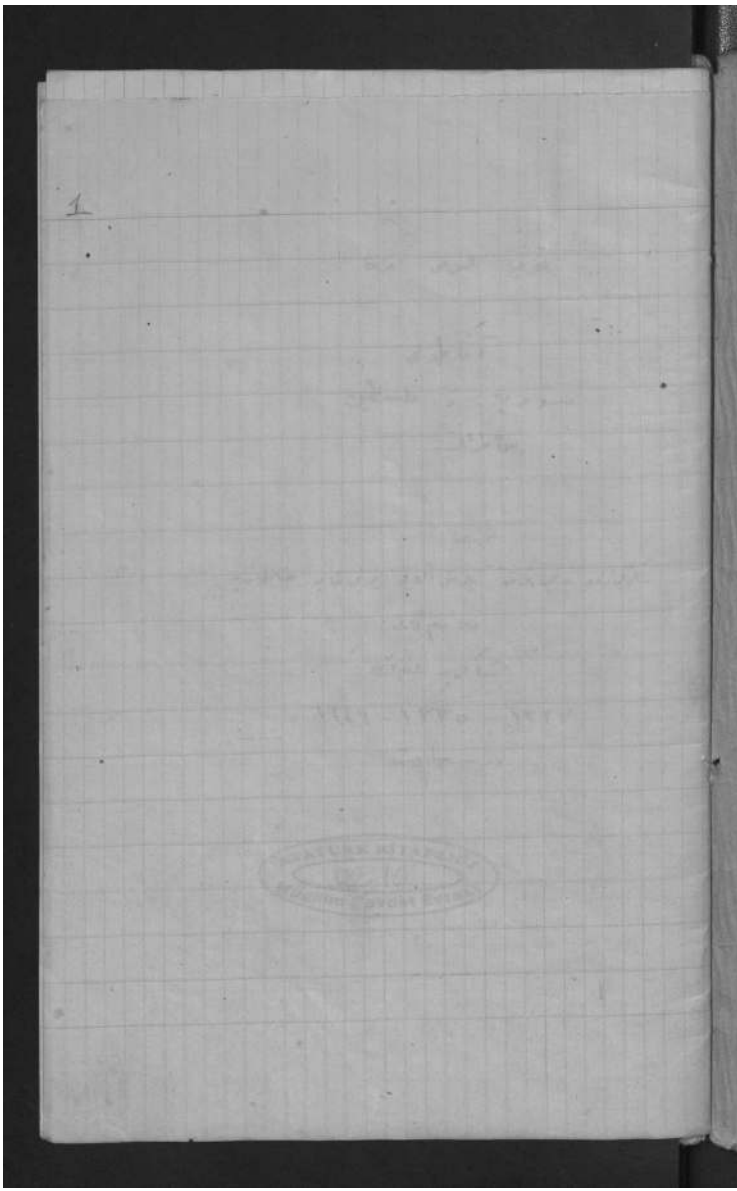

[21] Haritada hatalı yazılan Hırbetü'l-Ariş'in doğrusu Hırbetü'l-Hariş'tir.

Şam'da Kızılay Hastanesi'nde
Tedavi Görürken Bulunduğum
Koğuştaki Yaralı Arkadaşlarım

[No.]	İsmi	Memleketi	Kıtası	
1	Hayrullah Efendi	Maraş	7. Fırka 20. Alay 1. Tabur Mitralyöz.	
2	Naci Efendi	İzmir	46. Fırka 144. Alay 15. Bölük Piyade.	
3	Mehmed Efendi	-	-	
4	Zeki Efendi	İstanbul	7. Fırka 20. Alay 3. Tabur Mitralyöz.	
5	Ziya Efendi	İstanbul	7. Fırka 20. Alay 3. Tabur Piyade.	
6	Halis Efendi	Kastamonu	46. Fırka 144. Alay 2. Bölük Piyade.	
7	Muzaffer Efendi	İstanbul	Amman Telsiz Telgraf Kumandanlığı	

10

1